

İki Yeni: Neoliberal Hayek, Neomarksist Poulantzas*

Sevinç Soyocak**

GİRİŞ

Uzun tarihsel bir süreçteki sınıf mücadelelerinin sonucuna dayanan kapitalist egemenlik sistemi, karşımıza belli niteliklerini belirleyerek şekillendirdiği modern devleti (ulus devlet) çıkarmaktadır. Nitelik bir şeyin nasıl olduğunu belirten, bir şeyi diğerlerinden ayıran özellik olarak kabul edilmektedir. Kapitalizmin bir sonucu olarak karşımıza çıkan modern devletin en önemli niteliklerinden biri de bürokrasidir. Bürokrasi, 19.-20. yüzyılda modern devletin kurumsallaşmış iktidar yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kapitalizmin gelişimi ile paralellik gösteren bu yapı, kapitalizmin farklı dönemlerinde, özellikle kapitalist sistemin çıkmazlarında, egemen ideolojinin istekleri doğrultusunda biçimlenmiş, bazen de zıt ideolojilerin karşı mücadelesine dayalı bir uzlaşma niteliğine bürünmüştür. 1929 Büyük Buhranı sonrası, kapitalizmin krizini aşmanın temel aracı olarak devlet ve devlet harcamaları gündeme gelmiştir. Klasik Keynesyen yapının dünyadaki tezahürü Refah Devletleri olarak bilinir. Ancak kanımca bu biraz da kısır ve eksik bir yorumdur. 1930 sonrası dönemde sadece Refah Devletleri değil, Bunalımı aşmanın farklı araçları dünya çapında denenmiştir. Bu araçlardan birisi de elbette ki faşist rejimlerdir. Özellikle, sanayileşme sürecine gecikmeli olarak katılan Almanya, İtalya ve Japonya gibi

* Bu çalışmanın hazırlanmasında çok değerli önerilerde bulunan Doç. Dr. Ahmet Alpay Dikmen'e çok teşekkür ederim.

** Hitit Üniversitesi, İİBF, Öğr. Gör.

lkeler, tüketim toplumunun farklı bir modelini benimsemişlerdir. Bu lkeler, bir yandan silahlanma yolunu seçip, uluslararası düzende daha güçlü bir yer tutmaya ve sömürgelerden daha büyük bir pay almaya çalışırken, diğer yandan da “faşizmin kitle ruhu”nu harekete geçirmişlerdir. Ortaya çıkan devlet modeli ‘korkunçtur’. Sol eğilimli entellektellere ve politikacılara baskılar yoğunlaşmış, sıradan insanlar devletten ve devletin yeni militarist bürokratik yapılanmasından aldıkları güçle terör havası estirmeye, katliamlara yönelmeye, ya da devlet eliyle sermaye birikim sürecini hızlandırmak için yapılan katliamlara alkış tutmaya başlamışlardır. 1930 ve 1940’lı yıllar tüm dünyada baskıcı rejimlerin yıllarıdır.

Soldan esen rüzgar, 1930–1970 arası dönemde devlet eliyle yaratılan kitle ruhunun yoğun bir biçimde tartışılmasına olanak sağlamıştır. “Tek boyutlu insan”lar, “yığın kültürü” ve “büyük akıl” tartışmaları, 1930–1950 arası dönemde devletin aldığı biçimin ve devletin kitleleri peşinden sürükleme kapasitesinin gözler önüne serilmesinde oldukça büyük bir paya sahiptir. Bu dönemde “otoriteryen kişilik” tartışmaları ve “grup dinamiği” analizleri başta olmak üzere sosyal psikoloji alanındaki çalışmaların da yoğunluk kazandığı görülmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası döneme, ABD dışındaki dünya bir harabe şeklinde girmiştir. Bu avantajını kullanan ABD için 1945 sonrası dönem dünyanın Amerikanlaşması çağıdır. Aynı zamanda da bu dönemde Refah Devletleri ve Sosyal Devletlerin dünya çapında yaygınlaşmasına, Amerika’dan gelen rüzgâr ile tüm dünyaya ‘demokratikleşme’nin empoze edilmesine şahit oluyoruz. Sınıf çelişkilerinin uzlaşmaz hale geldiği 1945–1970 arası dönemde dünyada, ABD güdümünde ve devlet eliyle yeni sınıfsal bir uzlaşma gündeme sokulmuştur.

Devlet hâkimiyetinin arttığı 1930–1970 arası dönemde liberal okul ve onun temsilcilerinin fikirleri oldukça cılız çıkmaktadır. Bu dönemde liberal okul temsilcileri olarak görülebilecek Mises ve Hayek gibi yazarların savundukları görüşler incelendiğinde, liberalizmin ‘piyasa hâkimiyetinin olanaklı kılınması’ ve ‘devletin piyasa dinamiklerine müdahalesinin ortadan kaldırılması’ şeklindeki temel tezlerin, sol eğilimli entellektellerden gelen ‘ceberrut devlet’ tezleriyle harmanlanarak sunulduğunu rahatlıkla saptayabiliriz.

Kapitalizmin 1945–1970 arası dönemdeki sınıfsal uzlaşısı, 1970 sonrası ortaya çıkan ‘verimlilik ve kârlılık’ kriziyle birlikte tekrar tartışılmaya başlanmıştır. 1970 sonrası dönem piyasacı liberal görüşlerin güçlendiği dönemdir. Ekonomik liberalizm ve politik liberalizm tezleri, 1970 sonrası dönemde kimi zaman karşıt kimi zaman da koşut ideolojiler olarak sağdan ve soldan aydınlarca tartışılmıştır. Ancak temel rolü her zaman bürokrasi üstlenmiştir. İşin ilginç, aynen 1930 sonrası dönemde devletin güçlendirilmesi sürecinde olduğu gibi 1970 sonrası

dönemde devletin küçültülmesi, piyasanın ve piyasa ajanlarının güçlendirilmesi şeklindeki politikaların mimarı olarak da yine bürokrasi ve bürokratik elit karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bürokrasi, temelde kapitalizmin gerekleri doğrultusunda başat ideolojiler tarafından sürekli bir yeniden yapılandırılma çabasına konu edilirken, etkinliği görece azalan karşıt ideolojiler içerisinde de farklı tartışma alanları yaratmıştır.

Bu çerçevede çalışma, 1970 sonrasındaki bu çabalara katkıda bulunan, farklı uçta yer almalarına rağmen, kendi gelenekleri içerisinde farklı yorumlar geliştiren Hayek ve Poulantzas'ın bürokrasi görüşlerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Birinci bölümde Hayek'in, ikinci bölümde Poulantzas'ın görüşleri ele alınmaktadır. Son bölümde ise bu iki düşünür karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bürokrasi, sivil toplum- devlet dikotomisinde kurumsallaşmış otoritenin somut biçimidir. Bu çalışmada bürokrasi ile ilgili iki yaklaşım göz önünde bulundurulmaktadır. Bunlardan ilki Marx, ikincisi Weber'dir.

Doğa durumunun, bireysel çıkarlar ve insan ilişkileri doğrultusunda bozularak sonu gelmez bir savaş durumunu yansıttığı düşüncesiyle Rousseau, 'Toplum Sözleşmesi' ile bireylerin kendi haklarını gönüllü olarak genel bir iradeye bırakmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu genel iradenin haklarından vazgeçerek, eşit konuma gelen bireylerin, çıkarlarını eşit olarak gözeteceğini savunmuştur. Ancak toplumun kendi kendine yönetme kapasitesinin olmaması düşüncesi Klasik Ekonomi Politikçiler tarafından eleştirilmiştir.

Adam Smith'in de içinde bulunduğu bu düşünörlere göre, 'ussal birey' ve 'piyasa' ön plandadır. Her birey kendi çıkarlarının peşinde koşarken, üretimi arttırmakta ve bu sayede başkalarının ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Gizli el modeli ile piyasada ilişkiler işbirliği ve uyum içerisinde. Bu yüzden ussal bireye ve dolayısıyla piyasaya müdahale edilmemelidir. Toplumun şekillenmesinde esas olan ekonomi, siyaset karşısında ayrıcalıklı tutulurken, klasik ekonomi politikçilerle birlikte karşımıza devlet-sivil toplum dikotomisi de çıkmaktadır. Tam da bu nedenden dolayı üretim, bölüşüm ve değişimin gerçekleştiği sivil toplum alanına devlet müdahale etmemelidir. Sivil toplumun dinamikleri sivil toplum ajanları tarafından belirlenmelidir.

Hegel ise, klasik ekonomi politikçilerin tersine, devlet müdahalesinin gerekliliğini, eğer devlet müdahalesi gerçekleşmezse sivil toplumda ilişkilerin yozlaşacağını savunmaktadır. Hegel'e göre sivil toplum bireysel çıkarların

çatıştığı alandır. Devlet ise özel çıkarlarla birlikte genel çıkarların da gözetildiği en üst alan olan olarak karşımıza çıkmaktadır.¹

Bu noktada bürokrasi, Hegel'e göre özelden genel çıkarlara geçişi mümkün kılmakta, diğer bir ifadeyle sivil toplum ile devlet arasında bir köprü işlevi üstlenmektedir. Marx ise düşünsel olarak Hegel'in karşısında yer alarak, devletin genel çıkarları değil, sivil toplumun bir parçası olan hakim sınıfın çıkarlarını temsil ettiğini, bürokrasinin de, bu hakim sınıfın bir aracı olduğunu ifade etmektedir. Marx'a göre bürokrasi, devletin kendisi gibi, hakim sınıfın diğer sınıflar üzerindeki hakimiyetini sürdürmede kullandığı bir araçtır (Mouzelis, 2003:10–11). Hakim sınıfın baskı aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bürokrasi üzerine ilk bakış açısı, Hegel'in devlet analizi üzerinden Marx tarafından geliştirilen bu görüştür.

Çalışma çerçevesinde ele alınacak ikinci bürokrasi görüşü ise Weber tarafından geliştirilmiştir. Weber'in bürokrasi ile ilgili fikirleri onun egemenlik (otorite) teorisine dayanmaktadır. Weber'e göre, çağdaş devletin siyasal rejimi ne olursa olsun, hangi siyasal ve toplumsal değişmelere uğrarsa uğrarsın, bürokrasi, devlet ve toplumun hayatına derin bir kök salmıştır. Meşru kabul edilen otorite biçimlerini 'geleneksel, karizmatik, ussal' olarak üç başlıkta toplayan Weber, bürokrasinin iktidarını ussal otorite başlığı altında değerlendirmektedir. Siyasal iktidarı kullananların yönetme güçlerini rasyonel ve herkes için bağlayıcı nitelikte kurallardan aldığı yasal otorite türü ussal otoritedir. Bürokrasi kavramı Weberci model çerçevesinde olanı değil, olması gerekeni yansıtan ideal bir yapı görünümündedir (Fişek, 2005:110–112). Bürokrasinin meşruluğu, belirtilmiş yetki sınırları içinde kaldığı sürece geçerlidir. Weber bir tarafta bürokrasiyi insanoğlunun keşfettiği en etkin örgütlenme biçimi olarak ele alırken, diğer taraftan da bürokratikleşmenin demokratik kurumlar ve bireysel özgürlükler için tehlike oluşturacağı yönünde endişelere de sahiptir (Mouzelis, 2003: 22). Bürokrasi, bir tür baskı aracına dönüşebilmektedir. Weber'in modern devleti belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar (ülke ve uyruklar) üzerinde egemenlikten kaynaklanan otoritesini kullanan, meşru silah kullanma tekeline sahip örgütlenmiş iktidar aygıtıdır. Weber, Marks'tan farklı olarak bürokrasinin ister sosyalizmde isterse kapitalizmde olsun üretim sistemlerinden bağımsız biçimde modern dönemin belirgin özelliği olacağını, toplumsal tabakalaşmada sınıfın yanı sıra statünün (bilgi ve beceriyle edinilen, prestijli işler, toplumsal konum, geleneksel değer, bürokrat kimliği vs.) daha önemli bir yer tutacağını söylemektedir (Giddens, 2005:284). Bürokrasi, liberal gelenekte Weber'in kullandığı anlamda, kişilik dışı, rasyonel bir aygıt gibi düşünülür ve sınırlandırılmaya çalışılır.

1 Mehmet Yetiş, "Devlet Kuramları" SBF ders notları, 2007–2008 Bahar Dönemi.

I. FRIEDRICH AUGUST von HAYEK: BİR NEOLİBERAL

Klasik liberalizm temelinde geliştirilen neoliberal düşüncenin en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Hayek,² 1899 yılında Avusturya'da entelektüel bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. I.Dünya Savaşı'nın hemen ardından Viyana Üniversitesi'nde ekonomi eğitimine başlamıştır. Aynı üniversitede hukuk ve siyaset bilimi üzerine doktora yapan Hayek, o zamanın birçok ekonomi öğrencisi gibi savaşın ardından, Viyana'da yaşanan sosyal durumu geliştirmek üzere çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Çözümü sosyalizmde gören Hayek, Mises'in 1922 yılında yayınladığı 'Sosyalizm' adlı kitabından etkilenmiş, kitabı okuduktan sonra "dünyanın artık eskisi gibi olmayacağını" belirtmiştir.³ Mises'in görüşlerinden etkilenen Hayek, Avusturya İktisat Okulu çizgisinde yer almıştır. Keynesyen devrimle unutulmuş Avusturya İktisat Okulu, 1970'lerde Mises ve Hayek'in çalışmalarıyla yitirdiği önemi tekrar kazanır (İmre, 2006:155). Okul, refahın devlet eliyle yeniden dağıtımına ve hükümet kontrolüne karşı çıkmakta, serbest piyasayı olumlamaktadır.

Avusturya İktisat Okulu'nun felsefi boyutunda en çok vurgulanan nokta ekonominin (sosyal bilimlerin) konusu, asla doğa bilimleri ile aynı değildir. Sosyal bilimlerin çalışma konusunu oluşturan objeler, aynı zamanda subjelerdir. Çünkü özgür iradesi olan insanların düşüncelerini incelemektedir.⁴ Avusturya İktisat Okulu'nun felsefesi, Mises dönemiyle, sübjektivizm (praxeloji) ve metodolojik bireycilik ilkelerine dayandırılmıştır. Sübjektivizm ilkesine göre, insanlar bilinçli, kendilerine göre değerlendirmeler yaparak tercihte bulunmakta ve ulaşmak istedikleri hedefler doğrultusunda hareket etmektedirler (İmre, 2006: 69-71). Metodolojik bireyciliğe göre ise, sosyal fenomenleri anlamak için, diğer insanlarla etkileşim içindeki bireylerin eylemlerini anlamaktan başka yol yoktur (Yayla, 1993: 96). Avusturya İktisat Okulu, bütün toplumsal ve sosyal eylem ve davranışların bireyler tarafından gerçekleştirilmekte olduğuna, kolektif bütünü tanımının yolunun da, bireylerin eylemlerinin incelenmesinden geçtiğine inanmaktadır (Yayla, 1993:154). Hayek de toplumsal düzeni "insan eyleminin sonucu olan fakat insan tasarımı olmayan bir düzen" olarak açıklamaktadır. Ona göre, toplumda belirli bireylerin bilinçli ve amaçlı eylemlerinin sonucu olmaması anlamında, kendiliğinden doğan bir düzen vardır. Kendiliğinden doğan düzen

2 Neoliberalizmin düşünsel kökenlerini, 1947 yılında kurulan ve kurucuları arasında Von Mises, Hayek, Milton Friedman, Karl Popper gibi düşünürlerin yer aldığı Mont Pelerin Topluluğu'na kadar götürmek mümkündür (Şaylan, 2008: 412).

3 <http://www.mises.org/about/3234>, (14.01.2009), Biography of F. A. von Hayek

4 Avusturya İktisat Okulu'nun düşünürlerinden Mises, sosyal bilimlerin daha çok birey ve bireylerin davranışlarıyla ilgili olduğuna inanmakta, sosyoloji, hukuk, psikoloji gibi diğer disiplinlerin üzerinde çalışılması gerektiğine inanmaktadır. Mises, ekonomi çalışmalarında, özellikle birey psikolojisi üzerine yönelmiştir (İmre, 2006:4).

ilkesi bireysel düzeyde geçerli bir rasyonellik anlayışına yaslanmaktadır. Bilgi, kendiliğinden doğan düzen (bunun en iyi örneği piyasa olarak verilir) içerisindeki bireyler arasında parçalı olarak yayılmıştır. Bireyler bu bilgileri kullanarak kendileri için en doğru olan tercihi rasyonel biçimde yapmaktadırlar. Dolayısıyla milyonlarca bilginin tek bir elde, akılda ya da merkezde toplanması ve tek bir merkezden milyonlarca bireyi ilgilendiren kararların alınması imkansızdır (Butler, 1996: 52-60).

Hayek'in kurucu rasyonalizm adını verdiği, fikir tarihinde Descartes geleneği olarak yer alan bilimsel gelenek, bu çerçevede eleştiriye tutulmaktadır. Kurucu rasyonalizm, insan aklını gelenek ve tecrübeden bağımsız olarak ele alan, yalnızca akıldan türetilen ilkelere dayanarak ve ondan tündengelim yoluyla çıkarımlarda bulunarak bir toplumsal sistem kurulabileceğini varsayan ve toplumsal sistemin bilinçli müdahaleyle değiştirilebileceğini savunan düşünce geleneğidir. Bu düşünce geleneğinin yansımalarından biri olan pozitivizm; sosyal olaylarında aynen doğa olayları gibi nedensellik (causality) bağlantıları içinde açıklanabileceğini ve beşeri hayatın mutlak kurallarının keşfedilebileceğini kabul etmektedir (Yayla, 1993:110).

Sübjektivizm ilkesini savunan ve Hayek'e ilham kaynağı olan Mises, pozitivistlerin bilimsel yaklaşımı konusunda şöyle demektedir: "İnsan davranışını Newton fiziği metodu ile ele almak kütle ve hareket konularına indirgemek anlamına gelir. İnsanlık sorunlarına bu 'pozitif' diye adlandırılan yaklaşım temeline dayanarak, 'sosyal mühendislik' geliştirmeye planlıyorlar. Bu teknik gelecekte planlanan toplumun 'Ekonomi Çarına', mühendisin teknoloji yardımıyla cansız maddelerle çalıştığı gibi, gerçek insanlarla çalışma imkanı verebilir.⁵ Bu bireyi göz önüne almayarak, yönetimi otoritenin güdümüne teslim etmektir. Mises'ten etkilenen Hayek ise, ekonomik yaşamın ve toplumsal kuralların, merkezi bir otoriteden kaynaklanmasının özgürlükleri yok edeceğini savunmaktadır.⁶ Bu noktada Hayek, Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi"ni⁷ eleştirmekte, geliştirdiği

5 Ekonomi Çarı ile tanımlanan ekonominin planlanmasından sorumlu otoritedir (İmre, 2006: 69).

6 Hayek'in 'Kölelik Yolu' adlı kitabının en güçlü iddialarından biri, mütevazı ekonomik planlamanın bile, özgürlüğün mevcut olması için çok önemli olan değer ve anlayışları yavaş yavaş ama acımasız şekilde zayıflatan etkilere sahip olduğu iddiasıdır. Özellikle kitabın birinci bölümünde I.Dünya Savaşı ardından Almanya'da gelişen fikirlerle birlikte (aşırı bir sosyalizm, teşkilatçılık veya planlamacılık olsun) bireysel özgürlüğün, kolektivizme yönelmesinden dolayı endişelerini dile getirmiştir. Hayek'e göre, bireyci, ekonomik özgürlüğe dayalı liberalizmin terki, totalitarizme yönelmiş bir planlamacılığa yerini bırakacaktır. Bu da kölelik yolunda bir adım olacaktır (Hayek, 1995: 17-28).

7 Toplum Sözleşmesini kısaca şöyle tanımlamak mümkündür: "Her birimiz, varlığımızı ve bütün gücümüzü hep birlikte genel iradenin (istencin) yüce yönetimine veriyor ve her üyeyi bütünü bölünmez bir parçası kabul ediyoruz." Her birey kendini tümüyle topluma verdiği için ve herkes aynı durum içinde bulunduğu için, gerçekte hiçbir birey kimseye bağlanmamış olmaktadır (Ağaoğulları, 2006: 76).

toplum projesindeki “genel irade” söyleminin egemenlik ve iktidar kullanma modeli oluşturduğunu söylemektedir (Yayla, 1993:108).

Bu bağlamda Hayek piyasayı olumlamakta, bireylerin ayrı ve farklı amaçlarına hizmet eden, özgürlük alanının ifadesi olarak belirtmektedir. Çünkü piyasa, planlı ekonomi gibi sadece herhangi bir amaçlar hiyerarşisi veya değerler kıstasına göre yönetilemeyecektir. Bireylerin özgür üreticiler ve tüketiciler olarak yer aldıkları, mübadele de buldukları bir düzen olan piyasa, özel mülkiyete, rekabete ve girişimciliğe dayanmaktadır (Butler, 1996: 52–54).

Hayek, piyasayı kişilerin beceri ve şansları ile yer aldıkları, belirli kurallara göre oynanan ancak sonuçların önceden görülemeyeceği bir oyun olarak kabul etmektedir. Hayek’e göre, piyasa, dağınık haldeki bilgi ve beceri edinme fırsatlarının optimum kullanımına olanak veren ve insanların bilgiyi edindikleri ve birbirlerine ilettikleri rekabet sürecidir. Bireyler arasındaki bilgi akışını fiyat mekanizması sağlamaktadır. Fiyat sistemi, bireylerin çok geniş bilgi kaynaklarından yararlanmasını sağlamakta, bireylerin farklı amaç ve çıkarlarına ulaşmasını olanaklı kılmaktadır.(Butler, 1996: 57–60) Sistem hesaplanmayacak kadar fazla sayıda bilinmeyen verilerden, araçlardan ve bileşenlerden oluşmaktadır. Metaların yeni kullanımları keşfedilmekte ya da eski kaynakların arzı tükenmekte, ekonomik hayatın gerçekleri sürekli değişmektedir. Bilgi organize olmaktan çok uzaktır. Bu bağlamda piyasada milyonlarca insan ve kuruluş arasında dağılan bilginin, tek bir merkezde toplanamayacağı, merkezi ekonomik denklemlere sokulamayacağı savunusu vardır (Butler, 1996: 89–90).

Hayek’e göre devlet, merkezi planlama rolü üstlenmeye kalktığında başarısızlığa uğramakla birlikte, özgürlüklerin son bulmasına da neden olacaktır. Bu görüşlerine 1944’te yayınladığı “Kölelik Yolu” (The Road to Serfdom) adlı kitabında da yer veren Hayek, ekonomiyi kontrol etmeye yönelik her adımın, toplumu (siyasal anlamda) köleliğe doğru götüreceğini savunmaktadır.⁸ I.Dünya Savaşı’nın ardından Almanya’da gelişen fikirlerin (ister aşırı bir sosyalizm veya teşkilatçılık veya plancılık olsun) Batı ve Doğu tarafından benimsenmesinden, taklit edilmesinden endişe duyan Hayek’e göre, o dönemde bireyci, ekonomik özgürlüğe dayalı liberalizm terk edilmekte onun yerini totalitarizme⁹ yönelmiş bir planlamacılık almaktadır. Hayek gibi Mises’e göre de ekonomik özgürlükle genel olarak özgürlük arasında iç içe geçen, ayrılması mümkün olmayan bir birliktelik ilişkisi bulunmaktadır. Buna karşılık ekonomik hayatı her yönüyle ve bütünüyle kontrol eden, devlet güdümüne sokan totaliter sistemlerde bireye bırakılan tek

8 Bkz. F.A.Hayek, Kölelik Yolu, (Çev. Turhan Feyzioğlu-Yıldırım Arsan), Liberte Yayınları, Ankara, 1995.

9 İktidarın tek bir merkezde aşırı derece yoğunlaşması ve tüm toplumu her yönden kontrol etmesidir.

özgürlük ki o da önlenemediği için, intihar etme özgürlüğüdür (Yayla, 1993: 169).

Hayek, planlı ekonomi ile birlikte demokrasinin gerileyeceğini söylemektedir. Planlı ekonomide planı üstlenen kurul, toplumdaki her bireyin ihtiyacı ve amacı doğrultusunda hareket edemeyeceği için, kendi önceliklerine göre plan yapacak ve toplumu bu plan doğrultusunda şekillendirmeye çalışacaktır. Bu planın uygulayıcıları ise Weber'in sözünü ettiği, kuralları belli olan mekanizmanın dişlileridir. Diğer bir ifadeyle hiyerarşik, standartlaşmış ve uzmanlaşmış bir yapı olan bürokrasinin üyeleridir (Weber, 2006:6). Weber'e göre bu üyelere kalıcı makamları ve uzmanlık bilgileri önemli bir güç kazandırmaktadır. Siyasetçiler bürokratik mekanizmayı denetleme işini yaparken aynı zamanda ona bağılıdır (Giddens, 2005:355).

Hayek teknik niteliklerinden dolayı, bir takım idari kararların seçilmemiş memur ve organlara devredilmesi düşüncesinin yanlış olduğunu ifade etmektedir. Yetki devrinde, 'her olaya ilişkin olarak o olayın değerine göre karar vermek' için memurların yeterli niteliğe ve zamana sahip oldukları düşüncesinin yanlışlığını dile getiren Hayek'e göre bu eğilim, uygulayıcıları keyfi güç kullanımına yöneltmektedir. Bu tür keyfi ve sınırsız yetkiyi özgür toplum için en büyük tehdit olarak gören Hayek, bireylerin her türlü keyfi hareketlere maruz kalacağını ifade etmektedir (Butler, 1996: 95-97).

Bununla birlikte Hayek'e göre, ekonomik yaşamı kontrol eden otorite, insanları ne yapabilecekleri veya hangi gayri-iktisadi amaçları gerçekleştirebilecekleri konusunda da kontrole sahiptir. Çünkü ona göre, iktisadi özgürlük ile sosyal özgürlük birbiriyle ilişkilidir. İktisadi olarak görünmeyen birçok seçimin altında yine iktisadi araçlar yatmaktadır. Örneğin meslek seçimi, yaşam tarzı, siyasi düşünce, vb. Bundan çıkan sonuç merkezi planlamanın sadece ekonomik kontrolde asla durmayacağı; ayrıca toplum yaşamasına derinlemesine nüfus edip yayılacağıdır (Hayek, 1995: 123-134). Ekonomik yaşamın ve toplumsal kuralların yalnızca merkezi bir otoriteden belirlenmesi sonucunda her konu siyasi bir sorun haline gelecektir.

Bu bağlamda Hayek, serbest girişimi korumanın dışında her türlü devlet müdahalesine karşı çıkmaktadır. Hayek'in bu görüşlerinin temelinde klasik liberalizmin negatif temelli özgürlük anlayışı yatmaktadır. Birey, devlet tarafından korunan temel hak ve özgürlüklere sahip olarak yer aldığı özel alanda kendi çıkarları için en iyi tercihi yapabilecek rasyonelliktedir. Rasyonel bireyler kendi çıkarları için eylemde bulunurken "görünmez bir el" aracılığıyla toplumsal çıkarı

gerçekleştirecekler ve “kendiliğinden doğan bir düzen” ortaya çıkacaktır (Yayla, 1993: 172–177). Devlet, özellikle bürokratik potansiyel olarak özel alan için bir tehdittir. Özel alan aynı zamanda piyasanın alanıdır. Bu nedenle özgürlüğün devletle karşıtlık içinde tanımlanması, piyasanın olumlanması demektir. Örneğin yeni sağ, devletin ne ekonomik-mali ne de toplumsal arenada yeri olduğunu savunmaktadır (Güler, 2005: 27).

Yeni sağ yaklaşımın hedeflediği bürokrasi, küçültülmüş ve özel sektör ilkelerine göre şekillenmiş bürokrasidir. Bununla kâr ve rekabet ilkesine göre çalışacak bir yapı hedeflenmektedir. Söz konusu eleştiriler doğrultusunda devletin küçültülmesini sağlayan politikalar, özelleştirme, yerelleştirme ve kuralsızlaştırma (deregulation) politikaları olmuştur. Bunlar aynı zamanda küreselleşmenin zeminini oluşturmaktadırlar. Bu politikalar her ne kadar devleti etkin kılmak, demokratikleştirmek, bireylerin tercih özgürlüklerini artırmak, devlet müdahalesinden arınmış bir özel alanı genişletmek gibi retoriklerle uygulanmış/ uygulanmakta olsalar da bu politikaların temel amacı, Güler 'in (2005) belirttiği gibi, devlet aygıtı içinde kamusal mekanizmaları mümkün olduğunca, tümü ile yok etmek ilkesi temelinde şekillenmektedir. Amaç, devletin yürüttüğü hizmetleri piyasaya aktararak kâr alanı yaratmaktır.

II. NICOS POULANTZAS: BİR NEOMARKSİST

21 Eylül 1936'da Atina'da doğan Poulantzas, Atina Üniversitesi Hukuk fakültesini bitirmiştir. Yunanistan Komünist Partisi'nin (KKE) gençlik kollarında ve yasal bir parti olan Birleşik Demokratik Sol'da (EDA) siyasi faaliyetlerde bulunan Poulantzas, iki nedenden dolayı oldukça tanınmış ve önemli kabul edilmiştir (Jessop, 2005: 73):

1. Devletin yeni-Marksist keşfinde en önemli katkıyı yapan isim olması nedeniyle
2. Özellikle savaş sonrası kapitalizmde ortaya çıkan değişimler ve bunların sınıf mücadelesi açısından değerlendirmesiyle.

Klasik Marksizm'de, sınıf ve devlet kavramları alt yapı-üst yapı ilişkisiyle değerlendirilmektedir. Duverge'nin Klasik Marksist adını verdiği model, toplumsal gerçeğin öğeleri arasındaki iki temel kategorinin-alt yapı ve üst yapı- birbirinden ayrılması üzerine kurulmuştur. Taban, yani alt yapı üretim güçlerinden oluşur. Üretim güçleri hem üretim araçlarını ve tekniklerini, hem üretimin uygulandığı maddeleri hem de insanın emek gücünü içermektedir. Bu üçü birlikte belirli üretim biçimlerine ve üretime bağlı toplumsal ilişkilere yol açarlar. Bütün bunlar da hep

birlikte üst yapı içerisinde ki toplumsal ilişkileri ve sistemleri belirlerler. Tabii ki bu belirleme tek taraflı değildir ve üst yapı da alt yapı üzerinde etkiye sahiptir. Fakat uzun dönemde ve son kertede ya da nihai aşamada toplumsal sistemleri belirleyen altyapı yani tabandır (Duverge, 1998: 251–253). Eroğul'a göre bu belirleme mekanizması basit ve tek taraflı değildir. Belirleme farklı biçimlere bürünebilir.¹⁰

Klasik Marksist çizgide devlet bu belirleme ilişkisi içerisinde "üst yapı" da yer aldığı için alt yapının farklı biçimlere bürünen belirleyiciliğinin etkisi altındadır. Belirleyici olan alt yapı ise üretimle ilgili araçların, ilişkilerin ve çıkarların yer aldığı sivil toplumdur. Poulantzas'ın yeniliği, sivil topluma yapılan aşırı vurgunun devletin önemini azalttığıdır. Poulantzas, devletin yapısını, ekonomik alt yapının basit bir yansımasına indirgenmiş olduğu ve sınıf mücadelelerinin ekonomik gelişmeyle aynı yönü takip ettiği düşüncelerine karşı çıkmaktadır. Bu yaklaşımın sistemli olarak devlet sorununu ihmal ettiğini savunan Poulantzas, kendi devlet kuramını ortaya koymaya çalışmıştır (Jessop, 2005: 80).

Ancak bu yaklaşım doğrudan Poulantzas'tan kaynaklanmamaktadır. Poulantzas, bu yönde Althusser'den ve Gramsci'den etkilenmiştir. Alt yapının/ üst yapıyı belirlemesi yorumunda asıl dönüşüm yine Marksist gelenek içerisinde yer alan Gramsci'yle gerçekleşmiştir. Gramsci 'tarihsel blok' kavramını geliştirmiştir. Tarihsel blok; alt yapı ve üst yapının oluşturduğu, organik (iç içe geçmiş, mekanik olmayan) bir bütünlüktür. Gramsci, devleti bütüncül anlamıyla analiz etmektedir. Yani devleti, yöneten sınıfın sadece kendi üstünlüğünü meşrulaştırmasına ve sürekliliğini sağlamasına değil, aynı zamanda yönetilenlerin aktif rızasını kazanmasına da olanak veren, pratik ve kuramsal faaliyetler bütünü olarak görmektedir. (Siyasal Toplum+Sivil Toplum=Devlet) Fakat metodolojik olarak yaptığı kategorize işleminde Gramsci, sivil topluma, üst yapıda yer vermekte ve sivil toplumu ikna alanı, hegemonyanın üretildiği alan olarak kabul etmektedir. Dar anlamda devleti ise baskı ve zorun alanı olarak tanımlamaktadır.¹¹ Böylece Gramsci'nin, daha sonra Althusser'i ve Poulantzas'ı da etkileyen özgünlüğü, tarihsel blokun bütünlüğünün ya da egemen sınıfın gücünün tek başına baskı aygıtından kaynaklanmadığını, sivil toplumda yer alan kültürel kurumların,

10 Burjuvazi açısından bu biçimler, doğrudan ve olumlu (kapitalist üretim tarzının burjuva devrimine yol açması), doğrudan ve olumsuz (toplumsal egemenliğini koruyabilmek için burjuvazinin siyasal üstünlüğünden vazgeçmesi), alt yapının üst yapıya belirli yollar açarak edilgin ve olumlu (kapitalizmin krallıkla da uyum göstermesi), edilgin ve olumsuz (1848 ayaklanması), etkin ama çelişkili (toprak reformu feodalleri zayıflatırken, proletaryayı güçlendirir), edilgin ama çelişkili (ulusal savaşta yabancı burjuvaziyle karşı karşıya kalan burjuvazinin ikilemde kalması), etkin, olumlu ve kısmi (burjuvazinin yeni bir tehditle karşılaşınca Kilise ile savaşımında siyasetini değiştirmesi) olabilir (Eroğul, 2002: 32–33).

11 Mehmet Yetiş, "Devlet Kuramları" SBF ders notları, 2007–2008 Bahar Dönemi.

ideolojilerin, pratiklerin ürettiği hegemonyanın da önemli rolü olduğunu göstermesidir. Hegemonya Gramsci’de iki anlama gelmektedir (Carnoy, 2001: 252–278):

“ Birincisi, hegemonya egemen sınıfın bir fraksiyonunun, ahlaki ve entelektüel liderliği yoluyla egemen sınıfın öbür müttefik fraksiyonları üzerinde denetim uyguladığı bir süreçtir. Başat fraksiyon, öbür fraksiyonların çıkarlarını ekleme güç ve yeteneğine sahiptir...

İkincisi, egemen ve bağımlı sınıflar arasındaki ilişkidir. Hegemonya, egemen sınıfın, kendi dünya görüşünü kapsayıcı ve evrensel olarak yerleştirmek için siyasal, ahlaki ve entelektüel liderliğini kullanmaya, ayrıca bağımlı grupların çıkar ve gereksinmelerini biçimlendirmeye yönelik başarılı girişimlerini içerir.”

Poulantzas, Gramsci’den etkilenerek, tarihsel blok yerine toplumsal formasyon kavramını kullanmıştır. Toplumsal formasyon, farklı düzeylerden oluşan bir sistemdir. Bilindiği üzere sistem, birbiriyle ilişkili parçaların oluşturduğu bir bütündür. Ancak kendini oluşturan parçaların toplamına indirgenemez. Çünkü parçalar arasında etkileşim vardır. Poulantzas’a göre toplumsal formasyonu oluşturan parçalar (yani düzeyler ya da alt sistemler), ekonomik düzey, politik düzey ve ideolojik düzeydir. Bu düzeylerin bütünlüğünü muhafaza eden öge ise devlettir. Devletin rolü, toplumsal formasyonun bütünlüğünü sağlamaktır (Poulantzas, 1992: 41–45).

Poulantzas’ın Gramsci’den etkilenerek kullandığı diğer kavram hegemonyadır. Poulantzas hegemonya üzerine şu sorulara yoğunlaşmıştır (Carnoy, 1984: 99–101).

1) Egemen sınıfların kendi politik çıkarlarını, genel çıkarları temsil edecek biçimde nasıl inşa ettiği,

2) Birbirleriyle rekabet içerisinde olan kapitallerin nasıl olup da devleti kontrol eden egemen bir sınıf olarak “iktidar blok”una dönüşebildikleri.

Poulantzas, bunu açıklamak için Althusser’in “devletin ideolojik aygıtları” görüşünden yararlanmıştır. Bu aygıtlar, aile, kilise, okul gibi devletin dışında yer alan kurumlardır. Bunlar sivil toplumda yer almakla birlikte ideoloji üretirler. Althusser, özel alana ait bu kurumları DİA kabul etmesini şöyle açıklamaktadır:

“Kamu ve özel ayrımı burjuva hukukunda yer alan ve burjuvanın otoritesini uyguladığı (bağımlı) alanlarda geçerli bir ayırmadır. Devletin alanı bu ayırımın

dışında kalır, çünkü devlet hukuk üstüdür. Yönetici sınıfın devleti olan devlet ne kamusal ne özeldir, tam tersine her türlü kamusal ve özel alan ayrımının ön koşuludur” (Althusser, 1994: 34).

DİA’lar sivil toplum alanında olmakla birlikte ideolojik anlamda kitleleri sisteme gönüllü katılıma yöneltmekte ve bu şekilde yapıyı yeniden üretmektedirler. Althusser, Gramsci’nin üst yapıda yer verdiği sivil toplum düzeyini daha ileri bir noktaya götürmektedir. Sivil toplumda yer alan ideolojik aygıtlar, devleti tamamlayıcı ve belirleyicidirler. Devletle sivil toplum arasında sadece yöntem farkı vardır. Devletin baskı aygıtı zor kullanarak işler, oysa DİA’lar ideolojiyi (bazen de sembolik baskıyı) kullanır. Althusser, DİA’lar üzerinde hegemonya kurulmadan devlet iktidarının hiçbir sınıf tarafından sürekli elde tutulamayacağını öne sürmektedir. Althusser bu sebeple Lenin’in, devlet iktidarını ele geçirmiş olan Sovyet proletaryasının sürekliliğini sağlamak ve sosyalizme geçişi güvence altına almak için öğretimsel DİA’nda devrim yapılması gerektiği üzerinde durmasını örnek göstermiştir (Althusser, 1994: 36).

Poulantzas’da Althusser’le aynı görüştedir. Bir toplumsal formasyonun bütünlüğünü devam ettiren ve sınıf egemenliğini koruyarak bir toplumsal sistemin üretim koşullarını yeniden üreten bir düzey olarak tanımlanırsa, DİA’lar bu işlevi yerine getirmektedirler (Poulantzas, 1990: 51-54).

Poulantsaz, kapitalist devleti açıklamak için Althusser’in düşüncelerine katılmakla birlikte, aynı zamanda bu anlayışı devletin rolü üzerinde kısıtlayıcı bulmaktadır. Devletin işlevinin bir bütün olarak toplumun tutarlığını güvence altına alacak bir kuruma duyulan gereksinimden kaynaklandığını öne süren Poulantzas’a göre (Akbulut, 2003:3), devletin eylemi yalnızca baskı-ideoloji çifti ile kavrandığı zaman, devlet ve devletin rolü kısıtlanmaktadır (Poulantzas, 2004: 33-38).

Althusser’in aksine, bir bütün olarak Marksist teoriden daha fazla sosyal sınıflar ve politika üzerine yoğunlaşan Poulantzas, çatışan sınıflar ve devlet arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Sınıfsal güçlerin değişen karakteri ve devletin kurumsal biçimi arasındaki etkileşimi ile bu etkileşimin devletin kendisi üzerindeki etkilerini incelemiştir (Jessop, 2008:295). Poulantzas devletin, kapitalist toplum yapılarındaki sınıf çatışmaları tarafından belirlendiğini, hakim sınıfların iktidar bloğu içinde yer alabileceğini ve aralarından bir tanesinin de diğerleri üzerinde hegemonya kurabileceğini dile getirmiştir. Ona göre, bu iktidar bloğunun yansıması devlet biçimini belirlemektedir.

Ancak Poulantzas’a göre devlet, iktidar bloğunu yansıtmakla birlikte,

toplumsal formasyonun bütünlüğü için farklı düzeyler (ideolojik, ekonomik, politik) arasında uyumlaştırma görevi ile de yüklenmiştir. Sistemin düzenlenmesi ve tutunumu için devlet, görece bir özerkliğe sahiptir. Bu tutarlılığı sağlayabilmek için devlet çok çeşitli manevralara yönelmekte, tutarlılığı tehdit edecek faktörleri tasfiye etmeye ve çözmeye çalışmaktadır.

Ayrıca devlet bu bütünlüğü sağlarken daima egemen rolü elinde tutmamaktadır (Poulantzas, 1992: 46). Devlet bu bütünlüğü sağlarken egemen sınıfla da görece özerk bir ilişki kurmaktadır. Bununla birlikte, özerklik yalnızca devlet için değil, bütün düzeyler için geçerlidir. Yapıyı oluşturan ekonomik, ideolojik ve politik düzeyler “görece özerk”tirler. Bu yüzden Poulantzas’a göre ekonomik alanda verilen sınıf mücadelesi ile siyasi alanda verilen sınıf mücadelesi farklı şeylerdir.

1960’lı yıllar Marksist devlet tartışmalarının yeniden canlandığı bir dönemdir. Bu tartışmalardan biri de Poulantzas’ın yapısalcı Marksizm yöntemi ile Miliband’ın başını çektiği araççı devlet yaklaşımları arasındadır. Tartışma Poulantzas’ın, Miliband’ın ‘Kapitalist Toplumda Devlet’ adlı kitabı üzerine yazdığı eleştirisinin New Left Review’da yayımlanmasıyla başlamıştır. Araççılık genel olarak şöyle demektedir: Modern devlet, kapitalist sınıfın egemenliği altında olduğundan dolayı kapitalist sistemin çıkarlarına hizmet eder. Üretim araçlarının sahibi olan kapitalist bir sınıf vardır, bu sınıf toplumun geri kalanını baskı altına almak için devleti kullanır ve devlet politikaları kapitalistlerin egemenliğini korumak yoluyla kapitalistlerin çıkarına hizmet eder. Kısaca üretim araçlarına sahip olan egemen sınıflar kendi çıkarlarına dönük olarak devleti bir araç kullanır gibi kullanırlar, bunu da çoğunlukla devlette hizmet gören politikacılar ve bürokratlar vasıtasıyla yaparlar.¹²

Araççılığa en ciddi itirazlar başını Poulantzas’ın çektiği yapısalcılardan gelmiştir. Bu itirazların başında, araççı yaklaşımın egemen sınıf-devlet ve devlet kurumlarının iç işleyişlerini kişilere indirgeyerek ele alma eğilimi yatmaktadır. Yapısalcılara göre devlet politikaları bu politikaların oluşumunda o ya da bu düzeyde rol oynayacak olan bürokratların davranış motivasyonlarına bağlı olarak ele alınamaz. Kişilerin motivasyonu, sistemin yapısal mantığından daha az önem taşımaktadır. Sistemin yapısal mantığı daha önemlidir. Ayrıca kişiler, kapitalizmin yapısal mantığını yansıtır, onu yaratmazlar. Yapısalcılara göre devlet iktidar sahiplerinin motivasyonundan ziyade toplumsal yapılar tarafından belirlenmektedir.¹³

12 Modern Kapitalist Devlet Kuramları Üzerine, <http://www.devrimyolundakurtulus.net/01/12devlet.htm>, (20.01.2009).

13 A.k.

Miliband devlet seçkinleri (üst düzey bürokrasi) ile burjuva seçkinleri arasındaki ilişkiye vurgu yapan bir devlet analizini önerirken, Poulantzas her toplumsal kuruluşun belli bir yapıya işaret ettiğini ve devletin de bu yapı içinde belli bir konum ve işleve sahip olduğunu savunmuştur.

Poulantzas'a yöneltilen eleştirilerin başında ise yapısalcılığın aşırılaştırılması vardır. Yapısalcılık, yapıların failer ve onların niyetleri üzerinde nedensel önceliğe sahip olduğunun varsayılmasıdır. Öyle ki aşırılığa vardığında, özneler özne olmaktan çıkmış ve yapıların basit yeniden üretiminin basit taşıyıcılarına dönüşmüş olmaktadır. Jessop'a göre (2005), Miliband ile Poulantzas arasındaki tartışma araçsalcılıkla yapısalcılık arasında yaşanan kötü şöhretli bir tartışmadır. Bununla birlikte, her iki yaklaşımda da, egemen sınıfların uzun vadeli çıkarlarının sağlanmasında fonksiyon gören ve işçilerin sömürülmesine yarayan bir devlet analizi söz konusudur.

SONUÇ: İKİ FARKLI GELENEK, TEK PAYDA

Hayek liberal, Poulantzas Marksist gelenek içerisinde yer almakla birlikte her ikisi de kendi geleneklerine yeni yorumlar getirmişlerdir. Her iki gelenek de "bürokrasiyi" yargılayıp mahkum etmiştir. Hayek, piyasa mekanizmasının işleyişinin önünde bir engel olarak görmüş, bu anlamda da bireysel özgürlükler üzerinden merkezi planlamaya karşı çıkmış, Weberci anlamda bürokratik yapıyla özdeşleştirdiği devletin sınırlandırılmasını savunmuştur. Hayek'in bu görüşleri, bürokratik yapının parçalanması ve yeniden yapılandırılması için kullanılmıştır. Bu açıdan refah devletinin çözülme sürecinde görüşleri geçerlilik kazanmıştır. Poulantzas ise Marksist gelenek çerçevesinde bürokrasiyi bir tür "şeytan"a çevirmiş, iyi ve kötünün ortaya çıktığı bürokrasi dehlizlerinin sınıfsal bağlantılarını göstermeye çalışarak, bürokrasinin işçi sınıfına sunduğu "elma"nın nasıl her durumda işçi sınıfının tersine işleyeceğini vurgulamıştır. Ne Poulantzas ne de Hayek bu vurguyu yapan ilk yazardır. Onları ilk kategorisine sokan şey devlet örgütlenmesine karşı benzer heyecanları ve kaygıları duymalarından gelmektedir. Birisi burjuvazinin çıkarlarının sınırlandırılmasına karşı çıkarken bürokrasiyi yargılamakta, bir diğeri de işçi sınıfı üzerinden bürokrasiyi mahkum etmektedir. Birisi burjuvazi için diğeri işçi sınıfı için bir tür özgürleşme projesi üretmektedir. Tartışma 'devlet ve bürokrasi' düzeyine sıçrayınca, her iki yazarın devletin küçültülmesi/zayıflatılması üzerine tezleri yan yana düşmektedir. İki farklı ideolojiden gelen bu iki yazarın aynı potada nasıl birleştiğini anlamak için bu çalışmanın giriş bölümünde kısaca özetlemeye çalıştığımız 1930–1970 döneminde siyasi ideoloji ve pratiklere daha yakından bakmakta fayda vardır. Bu dönemden çıkartılacak derslerin günümüze de ışık tutacağı kanısındayız.

1930–1970 arası sol ideolojideki ayrışmanın anlaşılabilmesi de ancak bu dönemin daha yakından incelenmesi ile mümkün olacaktır. Tartışmanın odağında devletin emeği köleleştirdiği mi yoksa emeğe yeni olanaklar ve güvenceler mi sağladığı soruları vardır. Bu soruların yanıtlanma biçimi günümüzde de sol içerisindeki ayrışmanın temel motifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ayrışma sadece kapitalist devte bakış açısını değil reel sosyalizme bakış açısını ve sosyalizm idealini de şekillendirmektedir.

Poulantzas 1970’lerde Marksist modelin devlet anlayışını Gramsci ve Althusser etkisiyle yeniden yorumlamıştır. Bu dönem aynı zamanda da Hayek’in görüşleri temelinde dünyada ekonomik liberalizm fikrinin geçerlilik kazandığı bir dönemdir. Poulantzas, devleti (bürokrasiyi) burjuvazinin çıkarlarını koruyan bir aygıt olarak gören klasik anlayışın yerine devletin görece özerkliğini öne çıkarmaktadır. Bu görüş, devlet aygıtının tek parça olmadığını, dolayısıyla devletin sınıfsal çatışmaların yansıdığı alan olduğunu ifade etmiştir. Devlet, kendi içinde görece özerk, kendi işleyişi olan bir düzeydir. Devletin ideolojik aygıtlarına verdiği önem, tam da devletin küçültüldüğü bir dönemde Poulantzas’ın görüşlerine yaygınlık kazandırmıştır. Bu nedenle Hayek yeni sağ, Poulantzas yeni sol (Marksist) olarak kabul edilmektedirler.

Hayek’in görüşleri bireyi sadece negatif özgürlükle tanımlamakta, devletin müdahalesine karşı çıkmaktadır. Fakat piyasa, kendiliğinden doğan düzen olarak kabul edildiği için değiştirilemez bir yapıya dönüştürülür. Bu düzenin sonucu olan eşitsizliklerden devletin müdahalesi sorumlu tutulur. Bireyin dışında bir yapı vardır.

Benzer şekilde Poulantzas da bireyin dışındaki toplumsal yapıların belirleyiciliğine aşırı vurgu yapmaktadır. Yapı, birey tarafından değiştirilemez görünür. Birey yapının basit bir parçasıdır. Sonuç olarak, birbirinden çok farklı iki geleneğe ait olan Hayek ve Poulantzas, belki de çok farklı amaçlarla, aynı noktada buluşmuşlardır: Değiştirilemez bir yapının varlığı ve bu yapının özgürlükleri şekillendirdiği noktasında.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, Mehmet Ali (2006) Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği, İmge Kitabevi, Ankara.
- Althusser, Louis (1994), İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, (Çev. Yusuf Alp-Mahmut Özışık), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Butler, Eamonn (1996), Hayek, (Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya), Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara.
- Carnoy, Martin (1984), The State and Political Theory, Princeton University Pres, New Jersey.
- Carnoy, Martin (2001), "Gramsci ve Devlet", Praksis, S.3., 2001, s.252-278.
- Duverge, Maurice (1998), Siyaset Sosyolojisi, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Eroğul, Cem (2002), Devlet Nedir ?, İmge Kitabevi, Ankara.
- Fişek, Kurthan (2005), Yönetim, Paragraf Yayınları, Ankara.
- Giddens, Anthony (2005), Sosyoloji, Cemal Güzel (Haz.), Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Güler, Birgül A. (2005), Yeni Sağ ve Devletin Değişimi Yapısal Uyarılama Politikaları, İmge Kitabevi, Ankara.
- Hayek, F.A.(1995), Kölelik Yolu, (Çev. Turhan Feyzioglu, Yıldırım Arsan), Liberte Yayınları, Ankara.
- İmre, A.Gülçin (2006), Avusturya Okulu İçinde Ludwig von Mises ve İktisadi Düşünceye Katkısı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Jessop, Bob (2005), Hegemonya, Post-Fordizm ve Küreselleşme Ekseninde Kapitalist Devlet, Betül Yarar- Alev Özkazanç (Der.), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Jessop, Bob (2008), Devlet Teorisi, (Çev. Ahmet Özcan), Epos Yayınları, Ankara.
- Mouzelis, N.P. (2003), Örgüt ve Bürokrasi, (Çev. H. Bahadır Akın), Çizgi Kitabevi, Konya.
- Poulantzas, Nicos, vd (1990), Kapitalist Devlet Tartışması, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Poulantzas, Nicos (1992), Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar, (Çev. Şen Süer-L. Fevzi Topaçoğlu), Belge Yayınları, İstanbul.
- Poulantzas, Nicos (2004), Devlet, İktidar, Sosyalizm, Epos Yayınları, Ankara.
- Saylan, Gencay (2008), Temsili Liberal Demokrasinin Önlenemez Krizi, İmge Kitabevi, Ankara.
- Weber, Max (2006), Bürokrasi ve Otorite, (Çev. H.Bahadır Akın), Adres Yayınları, Ankara.
- Yayla, Atilla (1993), Özgürlük Yolu: Hayek'in Sosyal Teorisi, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Yayla, Atilla (1993), Liberal Bakışlar, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Yetiş, Mehmet, "Devlet Kuramları" ders notları, 2007-2008 Bahar Dönemi. Ankara Üniversitesi.

İNTERNET

- <http://www.yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/Burokrasi.doc>, Örsan Ö. Akbulut, Bürokrasi Kuramları.
- <http://www.mises.org/about/3234>, Biography of F. A. von Hayek.
- <http://www.devrimyolundakurtulus.net/01/12devlet.htm>, Modern Kapitalist Devlet Kuramları Üzerine.